

ROSTVED

SKRIVERIER

Forfattet af

Peter Hornbæk Rust Jensen

Bosat i Rostved

(Nauhøjvej 11)

1962-1989

BRAND I ROSTVED 14-2-1913

Nauhøjvej 11

Ejendommens udseende efter branden i 1913

Haven i forgrunden er anlagt på gårdspladsen til den oprindelige gård

Udhusene til Nauhøjvej 11 i Rostved brændte i 1913, men stuehuset blev reddet. Forkarlen (forvalteren) på gården havde antændt bygningerne, han havde også forsøgt at brænde stuehuset af. Det var en firelænget gård med en længe langs vejen med gennemkørselsport, alle bygninger havde stråtag. En del dyr indebrændte, de blev gravet ned tæt på gården. Gården var opført i 1865 efter en storbrand, i Juni måned 1865 nedbrændte nemlig 3 gårde og et hus, årsagen var dengang gnister fra en skorsten.

Gården blev ikke genopført, men i løbet af 1914 blev den udstykket, Området med Bjørnskoven blev solgt og der blev oprettet 6 statshusmandsbrug, 5 på Nørreskovvej og selve gården blev også til et statshusmandsbrug.

Her er hvad aviserne skrev om branden i 1913:

På grund af den dårlige gengivelse har jeg afskrevet avisnotitserne.

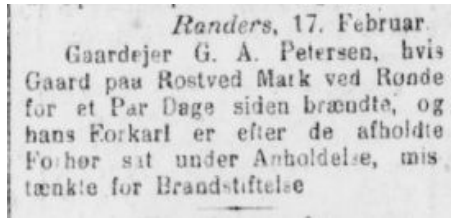
Aarhus Stiftstidende, Mandag den 17. Februar 1913.

Selv Aarsag - ?

Gaardejer G. A. Petersen, hvis Gaard paa Rostved Mark pr. Rønne brændte for et Par Dage siden, er tillige med sin Forkarl, efter de afholdte Forhør, sat under Anholdelse, mistænkt for Brandstiftelse.

Jyllandsposten, Tirsdag den 18. Februar 1913.

Randers, 17. Februar.
Gaardejer G. A. Petersen, hvis
Gaard paa Rostved Mark ved Rønde
for et Par Dage siden brændte, og
hans Forkarl er efter de afholdte
Forhør sat under Anholdelse, mis-
tænkt for Brandstiftelse

Randers, 17. Februar

Gaardejer G. A. Petersen, hvis Gaard paa Rostved Mark ved Rønde for et par Dage siden brændte, og hans Forkarl er efter de afholdte Forhør sat under Anholdelse, mistænkt for Brandstiftelse.

(aviserne kunne også lave fejl dengang, de har placeret gården på Rostved Mark!)

Aarhus Stiftstidende, Lørdag den 5. April 1913.

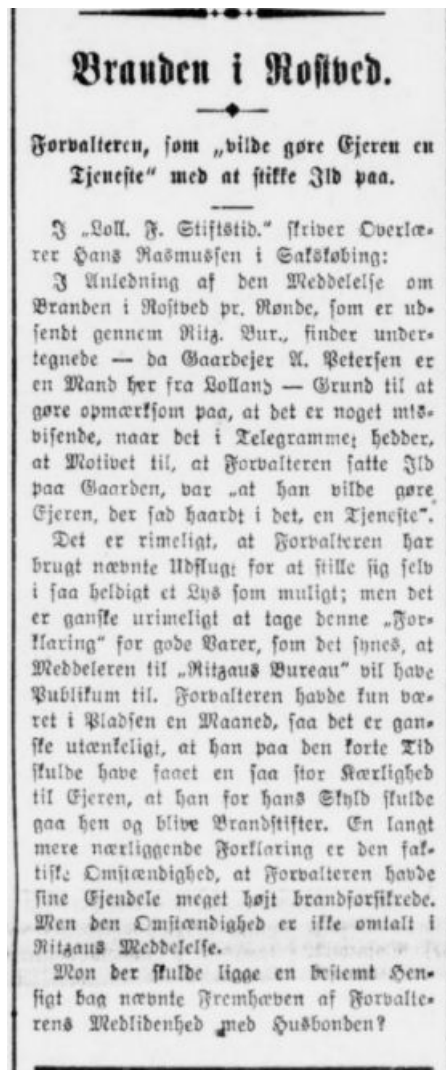

En Vennetjeneste. —
Han brændte Gaarden af.
Den 14de Februar nedbrændte A.
Petersens Gaard i Rostved ved Rønde.
Ejeren og hans Forvalter blev Dagen
efter Branden arresteret som mis-
tænkt for Brandstiftelse.
Nu har Forvalteren overfor Her-
redsfoged Knox i Hornslet tilstaaet at
have paasat Ilden paa Udlængerne.
Hans Motiv var at gøre Ejeren, der
sad haardt i det, en Tjeneste.
Endvidere har Forvalteren forsøgt
Ildspaaættelse paa Stuehusets Loft,
men Stuehuset reddedes ved Brand-
fogdens energiske Arbejde.
Ejeren ventes løsladt en af de nær-
meste Dage.

En Vennetjeneste.-

Han brændte Gaarden af.

Den 14de Februar nedbrændte A. Petersens Gaard i Rostved ved Rønde. Ejeren og hans Forvalter blev Dagen efter Branden arresteret som mistænkt for Brandstiftelse. Nu har Forvalteren overfor Herredsfoged Knox i Hornslet tilstaaet at have paasat Ilden paa Udlængerne. Hans Motiv var at gøre Ejeren, der sad haardt i det, en Tjeneste. Endvidere har Forvalteren forsøgt Ildspaaættelse paa Stuehusets Loft, men Stuehuset reddedes ved Brandfogdens energiske Arbejde. Ejeren ventes løsladt en af de nærmeste Dage.

Branden i Rostved

Forvalteren, som "vilde gøre Ejeren en Tjeneste" med at stikke Ild paa.

I "Loll. F. Stiftstid." skriver Overlærer Hans Rasmussen i Sakskøbing:

I Anledning af den Meddelelse om Branden i Rostved pr. Rønne, som er udsendt gennem Ritz. Bur., finder undertegnede - da Gaardejer A. Petersen er en Mand her fra Lolland - Grund til at gøre opmærksom paa, at det er noget misvisende, naar det i Telegrammet hedder at Motivet til, at Forvalteren satte Ild paa Gaarden, var "at han vilde gøre Ejeren, der sad haardt i det, en Tjeneste".

Det er rimeligt, at Forvalteren har brugt Nævnte Udflugt for at stille sig selv i saa heldigt et Lys som muligt; men det ganske urimeligt at tage denne "Forklaring" for gode Varer, som det synes, at Meddeleren til "Ritzaus Bureau" vil have Publikum til. Forvalteren havde kun været i Pladsen en Maaned, saa det er ganske utænkeligt, at han paa den korte Tid skulde have faaet en saa stor Kærlighed til Ejeren, at han for hans Skyld skulde gaa hen og blive Brandstifter.

En langt mere nærliggende Forklaring er den faktiske Omstændighed, at Forvalteren havde sine Ejendele meget højt brandforsikrede. Men den Omstændighed er ikke omtalt i Ritzaus Meddelelse.

Mon der skulde ligge en bestemt Hensigt bag nævnte Fremhæven af Forvalterens Medlidenhed med Husbonden?

Forkert dato i 1. linje, skal være: 14. Februar i Fjor.

Fra Højesteret

Fra Højesteret.

Den 14. April i Fjor nedbrændte tre af Længerne til Gaardejer G. A. Pettersons Gaard i Rostved. Under de paafølgende Brandforhør tilstod Gaardens Forvalter A. Petersen at have paasat Ilden. Han havde kort forinden, forklarede han, faaet sit Tøj, der ikke var mere end 100 Kr. værd, assureret for 1000 Kr. og var saaledes stærkt interesseret i, at det brændte. Desuden havde han ment ved Ildspaesættelsen at gjøre sin Husbond en Tjeneste, en Opfattelse, han støttede paa forskellige Ytringer fra dennes Side, som efter hans Mening maatte opfattes som mere eller mindre maskerede Opfordringer til at brænde Gaarden af. Gaardejeren skulde ogsaa under selve Branden have udtalt sin Beklagelse over, at ikke ogsaa Gaardens Stuelænge brændte. Et paafølgende Forsøg fra Forvalterens Side paa at imødekomme dette Ønske var mislykkedes.

Denne Forklaring blev ved Underretten fældende for Gaardejeren, der ved Øster Lisbjerg og Sønder Hald Herreders Extraret blev idømt 6 Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost for at have forledt til Brandstiftelse, medens Forvalteren fik et Par Aars Forbedringshusarbejde. Forvalteren erklærede sig til-

freds med sin Dom, men Gaardejeren appellerede til Overretten, der frifandt ham, hvorpaa Sagen paa det Offentliges Foranstaltning gik videre til Højesteret.

Overretssagfører G. Shaw mødte som Aktor i sin fjerde og sidste Prøvesag, medens Højesteretssagfører Møldrup optraadte som Defensor.

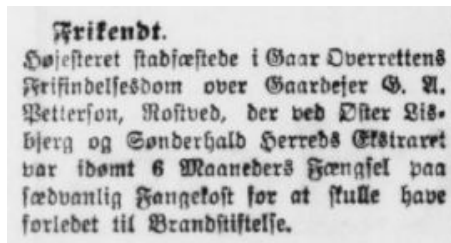
Højesteret stadfæstede i Gaar Overrettens Frifindelsesdom.

Den 14. April i Fjor nedbrændt tre af Længerne til G. A. Pettersons Gaard i Rostved. Under de paafølgende Brandforhør tilstod Gaardens Forvalter A. Petersen at have paasat Ilden. Han havde kort forinden, forklarede han, faaet sit Tøj, der ikke var mere end 100 Kr. værd, assureret for 1000 Kr. og var saaledes stærkt interesseret i, at det brændte. Desuden havde han ment ved Ildspaesættelsen af gjøre sin Husbond en Tjeneste, en Opfattelse han støttede paa forskellige Ytringer fra dennes Side, som efter hans Mening maatte opfattes som mere eller mindre maskerede Opfordringer til at brænde Gaarden af. Gaardejeren skulde ogsaa under selve Branden have udtalt sin Beklagelse over, at ikke ogsaa Gaardens Stuelænge brændte. Et paafølgende Forsøg fra Forvalterens Side paa at imødekomme dette Ønske var mislykkedes.

Denne Forklaring blev ved Underretten fældende for Gaardejeren, der ved Øster Lisbjerg og Sønder Hald Herreders Extraret blev idømt 6 Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost for at have forledt til Brandstiftelse, medens Forvalteren fik et Par Aars Forbedringshusarbejde. Forvalteren erklærede sig tilfreds med sin Dom, Gaardejeren appellerede til Overretten, der frifandt ham, hvorpaa Sagen paa det Offentliges Foranstaltning gik videre til Højesteret. Overretssagfører G. Shaw mødte som Aktor i sin fjerde og sidste Prøvesag, medens Højesteretssagfører Møldrup optraadte som Defensor.

Højesteret stadfæstede i Gaar Overrettens Frifindelsesdom.

Aarhus Stiftstidende, Torsdag den 23. April 1914.

Frikendt.

Højesteret stadfæstede i Gaar Overrettens Frikfindelsesdom over Gaardejer G. A. Petterson, Rostved, der ved Øster Lisbjerg og Sønderhald Herreds Ekstraret var idømt 6 Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost for at skulle have forledet til Brandstiftelse.

Nauhøjvej 11 var ejet af G. A. Petterson fra 1908 til 1914. Til trods for gårdens størrelse (vurderet til mere end 6 Tdr. hartkorn), ser det ud til at Petterson (i daglig tale kaldet Pedersen) måske har haft det svært. Efter branden rejste han fra egnen, så vidt vides tilbage til Lolland, hvor han kom fra.

Gustav Adolf Petterson var født i Halsted Tvede på Lolland den 7. April 1879 og blev gift med Nielsanne Nielsen, hun var født i Rødding i Sønderjylland den 5. August 1884.

Af børn havde de:

Erna født på Lolland 9. Juli 1907.

Charlotte Johanne født i Rostved 19. Juni 1909.

Hans Frederik født i Rostved 1. September 1912.

MISSIONSSALEN I ROSTVED

På Nauhøjvej 11 i Rostved var der indtil 1959 en sal, som blev benyttet af indre mission til møder og søndagsskole. Salen var beliggende i den ende af stuehuset, der vender ned mod grøften. Hvornår den er oprettet vides ikke, noget før 2. verdenskrig blev der allerede holdt søndagsskole fortæller Else Rust Jensen (datter af Anna og Jens Rust, Plantersminde senere Nauhøjvej 11). Fra 1916-1930 var ejendommen ejet af Sine og Søren Hansen Sørensen, som var missionsfolk, de har måske startet salen. Fra Anna og Jens Rust overtager ejendommen i 1944 og til 1959 bliver der ifølge Jens Rust's dagbøger betalt 125 kr. halvårlig i leje. Salen ophører 1-10-1959 og der bliver så indrettet lejlighed til mine forældre, Else Rust og Elvin Hornbæk Jensen. Den sidste leje, som bliver betalt 1-10-1959 var kun på 90 kr. sikkert fordi der plejede at blive betalt til 1-5 og 1-11.

Når der blev holdt møder skulle Anna og Jens sørge for at der blev fyret i kakkelovnen og stille komfur til rådighed så der kunne laves kaffe. Der hørte en kaffekande til salen, en "madam blå" i overstørrelse og der var bænke ligesom der var i forsamlingshuset.

ROSTVED FRYSEHUS

Nauhøjvej 11

Starten

I 1952 blev det besluttet at oprette et fælles frysehus i Rostved, et andelsselskab med solidarisk hæftelse, hvornår ideen blev luftet første gang vides ikke, men det blev besluttet at holde stiftende generalforsamling den 12. November 1952, forud for denne var foregangsmændene blevet enige om følgende forudsætning for opførelse af huset:

(citater fra forhandlingsprotokollen)

Rostved 10/11 1952

Under forudsætning af der kan tegnes medlemmer nok til et Frigidaire frysehus i Rostved, og at hver box ikke overstiger 1250 kr. pr box. – skriver tolvhundrede femti kroner -, tegner underskrevne sig som medlem.

Den stiftende generalforsamling blev afholdt i forsamlingshuset, følgende blev valgt til bestyrelsen:

Jens Gissel (Flintbakken 12) formand -- Jens Rust Jensen (Nauhøjvej 11) kasserer

Anna Rønne (Rostvedvej 23) menigt medlem.

Suppleanter:

Anna Hansen (Nauhøjvej 18) -- Peter Henriksen (Flintbakken 6).

Revisorer og revisorsuppleant:

Aksel Rønne (Nørreskovvej 7) – N. C. Kallestrup (Askedalsvej 3) – Johannes Hansen (Nauhøjvej 18).

Det blev vedtaget at købe frostanlæg på 12 bokse ved Anton Jensen og Co A/S.

Den 19. November holdt man atter et møde, følgende blev vedtaget:

Man benytter den byggegrund Jens Rust Jensen har stillet til rådighed.

Man optager et 5½% lån i Rønne Sparekasse, låneperioden er 5 år.

Bestyrelsen bortliciterer bygning af huset.

Jens Rust Jensen gives gratis strøm til en halv boks til erstatning for byggegrunden.

Der indbetales et indskud på 10 kr. pr. hel boks inden 1. December.

Opførelsen af selve bygningen blev overdraget murermester Aksel Rønne i totalentreprise for en pris af 5500 kr., tømrermester Andreas Hansen udførte tømrerarbejdet for ham, desuden var kasserer Jens Rust Jensen medhjælp ved opførelsen. Frigidaire Frostanlæggets pris var 17417 kr. Total summen 22917 kr., lånet i sparekassen var på 16500 kr. og interessenterne havde indbetalt 7025 kr.

Anlægget blev sat i drift allerede 2. Januar 1953, så det havde været meget travlt December. Der var fra starten tegnet medlemmer for 20 hele bokse, så anlægget blev lidt større end først beregnet. Medlemmerne kunne tegne sig for en hel eller en halv boks, der var monteret en skillevæg i alle bokse. Prisen for en hel boks blev 1150 kr., beløbet kunne afdrages. Desuden betalte man et fast beløb hvert år, i 1958 var det f.eks. 40 kr. for en hel boks. Ved vedligeholdelse og lignende blev der opkrævet et mindre ekstra beløb.

Frysehuset var beliggende ved det sydøstre hjørne af regnvandsbassinet, lidt tilbagetrukket med gavlen mod Nauhøjvej og med en indgangsdør i gavlen og et stort vindue i væggen ud mod haven til Nauhøjvej 11. Det var rødstenshus med lav tagrejsning og størrelse på ca.50-60 m². Boksene var placeret midt i huset og udformet som "kummefrysere", lågene var forsynet med hængelås, hvert medlem fik udlevet en nøgle til boksen og en nøgle til yderdøren.

Der er desværre ikke fundet brugbare billeder af huset, men placeringen fremgår af ovenstående fra 1954, frysehuset er markeret med et rødt kryds. Nauhøjvej ses på tværs af billedet og til venstre Trekronervej.

Tiden der gik

På generalforsamlingen 9. Februar 1954 blev det besluttet at give kasserer Jens Rust en ½ kasse cigarer årligt og udbetale dennes hustru Anna 100 kr. for rengøring.

Hvert år samledes medlemmerne til afisning, det foregik ved at man kogte vand og stillede det varme vand ned i boksene og når isen havde løsnet sig samlede man den op smed den ud af vinduet.

I 1957 vedtog man at lægge fliser fra vejen til huset. Den 7. August samme år var der uvejr med torden, lynet slog ned i elinstallationen, det gik blandt andet ud over motoren og en termostatventil måtte senere skiftes. Skaden beløb sig til 192,70 kr., skaden blev dækket af brandforsikringen.

Der er ikke afholdt generalforsamling hvert år, hvis der ikke har været nævneværdige begivenheder, har man flere gange sprunget over.

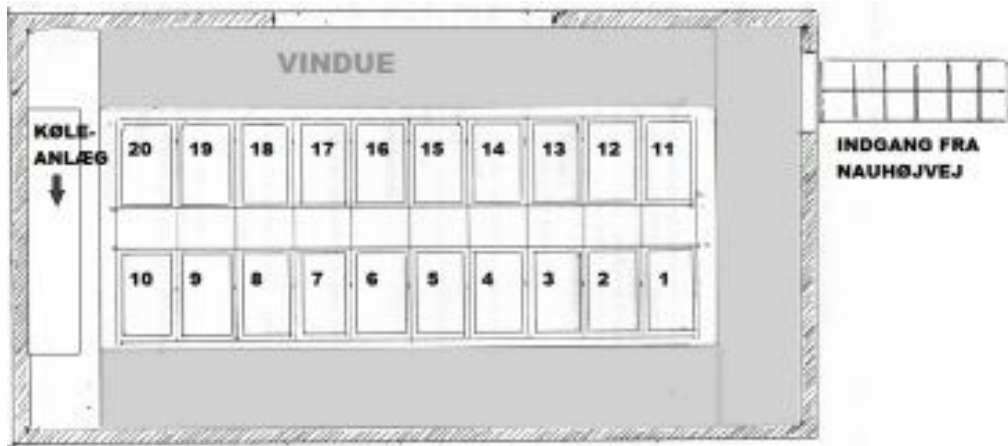
I 1968 var 2 medlemmer blevet uenige angående en hændelse i huset, det gav anledning til en debat på generalforsamlingen, medlemmerne blev pålagt selv at ordne deres mellemværende. De var i besiddelse af en ½ boks hver og så vidt vides var der sket en sammenblanding af deres frostpakker.

I 1973 var anlægget efterhånden noget slidt, temperaturen var ikke helt stabil og et par medlemmer havde fået ødelagt noget kød. Montør Knud Jensen fra Bjødstrup gennemgik anlægget og fandt utætheder, han mente at det efterhånden var svært at skaffe reservedele til noget så gammelt, problemerne blev dog løst. Selvom fryseriet ikke mente at det ødelagte kød skulle erstattes, så udbetalte man dog 9 kr. pr kg kød, det ene medlem havde fået ødelagt 35 kg og det andet 40 kg. For eftertiden ville man ikke yde erstatning til medlemmerne.

I 1975 begyndte det at skrante for fryseriet, elpriserne var steget på grund af oliekrisen og med et anlæg der på grund af slid og utætheder kørte næsten hele tiden så det ikke godt ud, montør Knud Jensen måtte efterfylde anlægget både i Marts og i August. Enten måtte man tære på kapitalen eller fordoble afgiften. I regnskabsåret 1973-74 var udgiften til el på 532 kr. og i regnskabsåret 1974-75 var den steget til 1076 kr. Kapitalen kunne ikke række et år mere. Den 15. December 1975 afholdtes den sidste generalforsamling, man vedtog at lukke for strømmen lige efter nytår. Hus og inventar blev vederlagsfrit overdraget kasserer Jens Rust Jensen, han påtog sig at afregne med elselskabet ARKE og hæve bankbeholdningen, et eventuelt overskud tilfaldt så ham. Ud af de nu 25 medlemmer var fremmødt 17, de resterende 8 ville blive underrettet om beslutningen. Generalforsamlingen sluttede med at fryseriet var vært ved et fælles kaffebord.

I de 22 år der var gået siden anlæggets opstart 2. Januar 1953, var der ikke sket de store omvæltninger. Der var i perioden 2 formænd, først Jens Gissel, han rejste fra egnen i 1965, han blev så afløst af Jakob Rønne. Kasserer Jens Rust Jensen sad på posten i alle årene og hans hustru Anna stod for rengøringen. Bestyrelsen har desuden kun haft 2 menige medlemmer, først Anna Rønne, hun døde i 1963 og blev afløst af datteren Musse Daugberg. Prisen for medlemskab blev der heller ikke rokket meget ved, den i 1958 vedtagne afgift på 40 kr. for en hel boks og 20 kr. for en halv boks fortsatte hele resten af tiden. 8 af medlemmerne var med i alle årene.

Fryseriet blev afbrudt nytårsdag 1976 og den 20. Januar nedtog elselskabet ARKE luftledningerne. Huset blev tømt for inventar og nedbrudt i løbet af sommeren, de fleste materialer gemte eller anvendte Jens Rust, betonresterne blev brugt som vejfyld, murstenene blev gemt i mange år og det store vindue blev anvendt som mistbænk. Der var en del isolationsmateriale fra boksene, det fandt også anvendelse flere steder. Jeg husker ikke hvad tømmeret blev anvendt til, måske til brændsel, jeg mener nu der var nogle gode spær. Den del af sokkelen længst væk fra vejen blev stående og anvendt som en slags blomsterkumme. Jeg, der i øvrigt er barnebarn af Jens Rust, var selv med til det meste af nedbrydningen.

Skitse af frysehuset (tegnet efter hukommelsen)

Kilder:

Forhandlingsprotokol for Rostved Frysehus 1952-1975 (afleveret til Rønne Egnsarkiv).

Regnskabsprotokol for Rostved Frysehus 1952-1975 (afleveret til Rønne Egnsarkiv).

Private dagbogsnotater ført af Jens Rust Jensen.

”POSTKASSEHUSET” I ROSTVED

Nauhøjvej 29 - matr. nr. 7c

Til venstre ”postkassehuset” med byens postkasse.

Postkassehuset er meget gammelt, nok ikke huset som det ser ud i dag, alt både murværk og tømmer er sikkert fornyet efterhånden. På stedet lå der en af de gamle Rostvedgårde, den blev flyttet fra byen og ud på marken i 1858, den er i dag kendt som Skurgården (Flintbakken 5), navnet er fremkommet på grund af placeringen mellem Skurbakkerne.

Gården, som var fæstegård under Kalø Gods, kan føres tilbage til 1700-tallet, men den er sikkert meget ældre. Den ældst kendte fæster er Jens Mejlbye, han overlader fæstet til sin søn Niels Jensen Mejlbye i 1765 og dennes søn Rasmus Nielsen Mejlbye overtager så faderens fæste i 1817. Den næste fæster er Anders Sørensen Molboe, han gifter sig med datteren i gården Kirsten Marie Rasmussen og overtager fæstet i 1853, se fæstebrev dateret 19. December 1853. Den 15. Februar 1856 begår Anders Sørensen Molboe selvmord, han hænger sig oppe på loftet. Senere samme år gifter hans enke sig med Jakob Vinther Nielsen fra Oldmosegården i Ebdrup sogn. I 1858 køber Kirsten Marie Rasmussen gården fri fra Kalø Gods og hvad nu? Det er ikke særlig praktisk at gården ligger inde i byen sammen med et stykke agerjord og en eng og hovedparten af jorden ligger ude ved Ebdrup skel. Gården bygges derude mellem bakkerne og man har sikkert brækket udhusene inde i Rostved ned og genbrugt materialerne. Stuehuset lader man være og det bliver solgt.

Den første ejer af ”Postkassehuset” bliver byens skolelærer, Rasmus Frederik Nielsen, skøde til ham tinglyst 6. Juli 1858. Han har sikkert lejet huset ud, der var jo beboelse i skolen, han sælger huset til hjulmand Jens Peter Poulsen i 1862. J. P. Poulsen ejer så huset i fyrrer år, han dør i 1902 og enken Dorthea beholder huset til 1906. Den næste ejer er Anders Amnitsbøl Nielsen, han sælger så i 1910 til tømmer Rasmus Knudsen Sørensen (kendt overalt som tømmer Knudsen). Knudsen arbejdede hos tømmer Pedersen i Rønne og hustruen Sine havde købmandsforretning i huset. Huset var et bindingsværkshus med stråtag, Knudsen skalmurede huset og lagde paptag på, karnappen ud mod vejen blev også bygget, her var indgang til beboelsen til venstre og til butikken til højre. Butikken blev senere indskrænket og da var der indgang oppe i gavlen, omkring slutningen af første verdenskrig ophørte forretningen. På et postkort med motiver fra Rostved ses huset før og efter ombygning.

I midten postkassehuset efter ombygning og nederst til venstre er det huset til højre bag træerne.

Den næste ejer er Johannes Kristensen Hvid, ved folketællingen i 1921 er huset beboet af Hvids og desuden Frederik Frederiksen med familie, Frederiksens flytter senere til Elløv. Hvid sælger til Mads Rønne og Jens Rust Jensen i 1927, Jens Rust og hustruen Anna havde været ansat på Møllerup Gods og bebor huset en kort tid, indtil de overtager ejendommen Plantersminde på Rostved Mark (Hvidtvedgårdvej 4), derefter udlejes huset til Vejmand Andreas Rasmussen, han køber det så i 1931. Foruden Vejmanden med familie er huset også beboet af flere damer, de er patienter fra Råmosegård i Drammelstrup ved Tirstrup. Vejmand Andreas Rasmussen dør i 1954 og enken Marie sælger huset til slagtermester Carl Krog, Rønne i 1960. I Krogs tid bor Randi og Elgod Christensen i huset. Da de flytter til Hvidtvedgårdvej bliver huset i 1967 solgt til Carlo Madsen i Århus og der indrettes 2 lejligheder. Den ene lejlighed udlejes til Chauffør Egon Martinsen og den anden til matros Villy Svendsen. I 1974 køber Villy Svendsen huset og det laves om til 1 lejlighed. Efter Villy Svendsens død, sælger hans enke Annalise huset.

Blandt Rostveds beboere har huset haft flere navne, Vejmandens hus efter Vejmand Andreas Rasmussen, Sømandens hus efter matros Villy Svendsen og postkassehuset efter placeringen af byens postkasse.

Kilder til ovenstående tekst:

Kirkebøger og folketællinger fra Thorsager sogn.

Fæsteprotokol fra Kalø Gods.

Realregister til skøde og panteprotokoller i Øster Lisbjerg herred.

Digitaliserede tingbøger 1927-2000.

Beretning fra Thornlund Knudsen til Stig Tang Petersen (Træk af Rostveds historie 1984).

Billeder fra Rønne Egnsarkiv.

Fæstebrev fra 19. December 1853.

Handwritten notes in the top left corner of the left page.

Main handwritten text on the left page, including a date '19. Decbr 1853' and several paragraphs of cursive script.

Main handwritten text on the right page, continuing the cursive script from the left page.

Handwritten text in German, likely a letter or official document, covering the left page of the open book.

Handwritten text at the bottom of the left page, possibly a signature or date.

Handwritten notes in the left margin of the right page.

Handwritten text at the top of the right page, including a date and possibly a recipient's name.

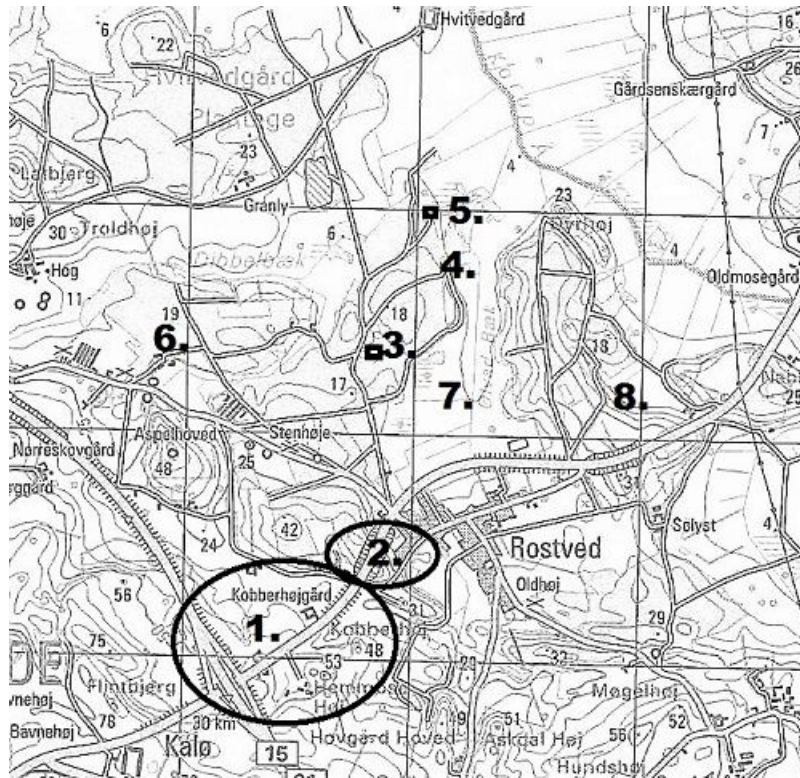
Main body of handwritten text on the right page, continuing the letter or document.

Second main body of handwritten text on the right page, separated by a small gap or section change.

Final section of handwritten text on the right page, possibly a closing or signature.

Small handwritten notes or a reference at the bottom of the left page.

NOGLE GAMLE BETEGNELSER I LANDSKABET OMKRING ROSTVED

1. Todelsjorden:

Navnet betegner et område sydvest for byen op mod Kalø gods (Kalø Hovedgård). 6 af gårdene i Rostved var fæstegårde under Kalø (matr. nr. 4-5-6-7-8 og 9), de havde hver 2 stykker jord i området, betegnet som matr. nr. (4-5-6-7-8-9)a og (4-5-6-7-8-9)b, det ene var takseret som normalt fæstegods med hoveriforpligtelser m.m. og det andet stykke var underlagt hovedgårdstakst, dvs. det var takseret som hørende til Kalø og underlagt en anden beskatningsform, (muligvis en betaling i stedet for hoveri). De resterende 3 gårde (matr. nr. 1-2 og 3), 2 fæstegårde under Møllerup og en selvejergård havde kun 1 jordlod hver. Sådant var forholdene fra sidst i 1700 tallet og op i 1800 tallet, efterhånden bliver der handlet en del med jorden og i nyere tid er betegnelsen dog kun brugt om den østligste del.

2. Bjørnskoven:

Skoven, som i dag gennemskæres af omfartsvejen, kendes under navnet Bjørnskoven. Navnet har ikke noget med bjørne at gøre, på et kort fra 1792 er området opdyrket og kaldes da Bjergagre, senere sikkert forkortet til Bjergene

(Bjerren - Bjørren), det er ikke utænkeligt at e kan høres som ø! Navnet Bjørring er også brugt. Det øverste stykke af Nauhøjvej, bakken helt oppe ved skoven, blev i min barndom i 60erne og 70erne altid benævnt Bjørnbakken.

3. Plantersminde:

Ejendommen Plantersminde, Hvidtvedgårdsvej 4, navnet har sin oprindelse i betegnelsen Plantri Hoel, navnet ses blandt andet på et kort fra 1792. Hoel eller hale er en betegnelse for enten en landtange ud i havet eller en smal eng eller mose der på 3 sider er omgivet af noget højere land. Ejendommen blev bygget omkring 1870 og med den beliggenhed var det nærliggende at opkalde den efter engen mod øst.

4. Timeglasset:

En eng (matr. nr. 2b) tæt på ejendommen Langen, engen er bredest i nord og syd men meget smal på midten, der af navnet. Engen hørte i mange år til ejendommen på Askedalsvej 3.

5. Langen

Ejendommen på Hvidtvedgårdsvej 6 har navnet Langen, de nordligste enge i Rostved har fra gammel tid haft navnet Langen Kjærs Enge, oprindelsen kendes ikke, det ses også på kortet fra 1792.

6. Trekroner

Trekroner er betegnelsen for husene Trekronervej 8 – 10 og 12, 3 små huse opført i 1800 tallet på et øde og forblæst sted, der var endnu ikke plantet noget skov derude.

7. Mølbækken

Mølbækken, et andet navn for den yderste del af Ølvad Bæk, det lange lige stykke fra omfartsvejen og mod nord. Oprindeligt var der 3 vandløb fra Rostved ud imod Korup Å, et mod vest og et mod øst og et i midten, det sidste blev uddybet og rettet ud engang sidst i 1800 tallet, de 2 andre sløjfet. Naturligvis hed det midterste vandløb Mellembækken eller Melbækken, senere er udtalen blevet til Mølbækken.

8. Snedkerens hjørne

Et stykke jord der hørte til huset på Rostvedvej 10, huset var oprindeligt et statshusmandsbrug oprettet i 1895 og den første ejer var snedker Andreas Mogensen. Jorden er beliggende sydøst for Lillehøj plantagen, den ses som et indhak i skoven.

Disse stednavne er blot nogle få udvalgte, de var meget brugt i min barndom, efterhånden er der nok nogle der er gået i glemmebogen.

Kortet fra 1792 jeg nævner et par gange er tegnet i forbindelse med udskiftningen, det vil sige at man overgik fra fællesdrift af jorden til at hver gård fik sine egne marker. En kopi af kortet hænger i forsamlingshuset.

Gårdenes matrikelnumre jeg refererer til i første afsnit er følgende:

Nr. 1, Rostvedvej 15 – Askedalsgård.

Nr. 2, Rostvedvej 17 – nedlagt som gård.

Nr. 3, Nauhøjvej 2 – udflyttet som Kobberhøjgård - Fattiggården (Flintbakken 3) efter en brand i 1865, nuværende ejendom bygget på brandtomten.

Nr. 4, mellem Rostvedvej 21 og 23 – udflyttet som Sølyst (Sølystvej 2) omkring 1885.

Nr. 5, Rostvedvej 23

Nr. 6, mellem Nauhøjvej 29 og 31 – udflyttet som Hestagergård (Nauhøjvej 35) efter en brand i 1918.

Nr. 7, Nauhøjvej 29 – udflyttet som Skurgården (Flintbakken 5) i 1858.

Nr. 8, Nauhøjvej 11 – nedlagt som gård.

Nr. 9, bag Nauhøjvej 11 – udflyttet som Aspelhøjgård – Pedersminde (Nørreskovvej 6) efter en brand i 1865.

Peter H. R. Jensen

Karlby

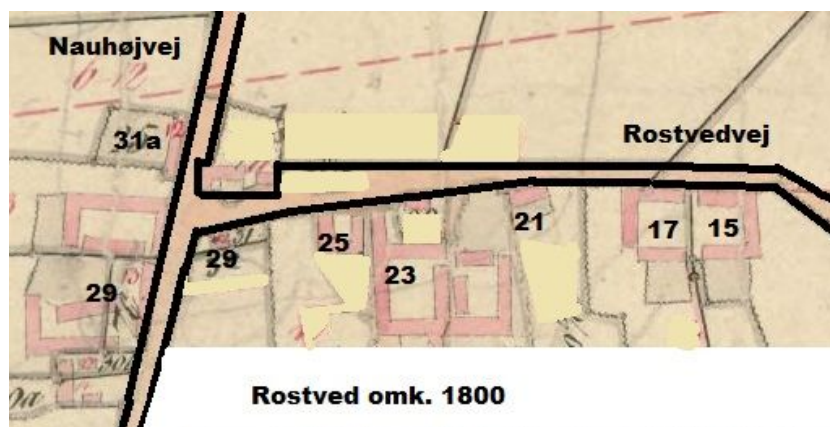
2016

DET FORSVUNDNE ROSTVED

En vandretur ad Rostvedvej i 1800 tallet

Et område i Rostved som har gennemgået store forandringer siden år 1800 er Rostvedvej fra Sølystvej til Nauhøjvej.

Hvis man stiller sig ud for Rostvedvej 15-17 og betragter vejforløbet, så fulgte den venstre vejside den svage krumning der ses i dag, den højre vejside var derimod en ret linje næsten til Nauhøjvej. Vejens bredde må der have været omkring 25 meter, yderst mod Nauhøjvej snævrede den igen ind til normal vejbredde, her lå nemlig et hus helt ude på hjørnet. Se udsnit af matrikelkort fra ca. 1800, jeg har slettet matrikelnumrene og påført husnumrene.

Hvad var så grunden til det lidt sære vejforløb? Det kan der vist ikke gives nogen præcis forklaring på. En grund kan måske være at vejen har været af en dårlig beskaffenhed, man har kørt lidt på må og få, det har sikkert kun været en sandvej uden nogen form for brolægning. Den venstre side var jo bestemt af bebyggelsen der og den højre side var så mere flydende.

Op gennem 1800 tallet dannes den afgrænsning af vejen vi kender i dag, efterhånden fremstår der en hel næsten sammenhængende række "gadehuse", flere af husene var uden egentligt grundstykke og bygget på vejens areal. Efterhånden blev flere af husene inddraget i matrikelen, dvs. at de blev vurderet og beskattet og fik tildelt matrikelnummer, der blev også tilkøbt lidt jord til have m.m., de fleste af husene er senere forsvundet.

Vi kigger lidt på de enkelte huse på højre side, stadig i retning mod Nauhøjvej.

Købmandsforretningen, Rostvedvej 6:

Der blev drevet købmandshandel fra 1869 til 1978. Den første købmandsforretning var opført i bindingsværk og med stråtag, i 1909 blev der opført en ny forretning ved siden af og i 1931 blev der opført en lagerbygning på samme sted som den gamle forretning. Huset var ikke beliggende på vejarealet, købmand Daniel Nielsen købte grunden af Thyge Madsen, ejeren af den gård, der senere fik navnet "Sølyst". Købmandsforretningens historie har Stig Tang Petersen i øvrigt beskrevet i sin bog "Træk af Rostveds Historie" og i "Folk og Liv på Røndeegnen" bind 6.

Sølystvej:

Vejen er anlagt ved udflytningen af "Sølyst" ca. 1885, gården lå oprindeligt mellem Rostvedvej 21 og 23.

Rostvedvej 8 "Stenhuset":

Huset er opført på vejens areal i midten af 1800 tallet. Jorden bag huset langs med Sølystvej, den nuværende have og ejendommen "Lillelyst", blev i 1858 tilskødet en Jens Nielsen, så det er måske også alderen på huset. Der var omkring 1880-90 mejeri i den ene ende af huset. Det fortælles at en meyerske derfra stak af til Amerika sammen med købmanden Daniel Nielsen, han efterlod kone og børn, men han vendte senere tilbage til egnen (han døde i Ugelbølle i 1928), meyerskens navn og videre skæbne kendes ikke.

Så følger der en række huse som ikke findes mere:

Næstefter "Stenhuset" var der en smal indkørsel til det senere opførte Rostvedvej 10, dernæst et hus med 2 familier, Mikkel Christensen Konge får i 1856 skøde på den ene halvdel og Jens Laursen får i 1859 skøde på den anden halvdel, huset blev benævnt som "ikke skyldsæt", dvs. det lå på gadearealet og ikke var vurderet og beskattet. Huset overtages i 1911 af snedker Andreas Mogensen, han var ejer af Rostvedvej 10, han nedbrød det og byggede en mindre lade på stedet. En senere ejer, Rasmus Rønne, flyttede lade hen til ejendommen Rostvedvej 3.

De to næste huse var tæt sammenbyggede, de var også beliggende på gadens areal.

Det første hus var indtil 1891 ejet af Thorsager-Bregnet sogneråd og formentlig anvendt som fattighus indtil fattiggårdens oprettelse i 1875. Der var flere ejere inden 1937, da blev det købt af Verner Bang, han ejede det i 37 år og da blev det atter overtaget af den oprindelige ejer, Rønne Kommune købte det nemlig til nedrivning og det blev det så i løbet af sommeren 1974. Ved nedrivningen opdagede man at gavlen hen imod Nauhøjvej var meget tyk, der var flere lag murværk og kampesten, forklaringen var at gavlen af det næste hus aldrig var blevet fjernet. Arealet blev tillagt Rostvedvej 10, som så afgav et stykke jord ud mod Nauhøjvej.

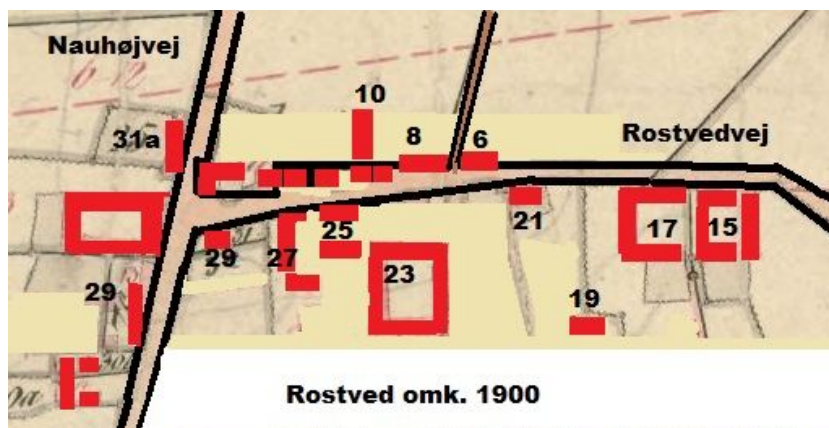
Det næste hus beboedes af 2 familier, det var også ejet af Thorsager-Bregnet sogneråd og formentlig også en del af fattighuset. Enden mod Nauhøjvej blev i 1857 solgt til Jens Pedersen Sparre og enden mod det sammenbyggede nabohus blev i 1882 solgt til Anton Jensen Holst. Marius Bang køber i 1907 og i 1912 de to halvdele, han var karetmager og indrettede værksted i den del, der vendte ind i mod nabohuset. Marius Bang brød det gamle hus ned og byggede nyt, det blev brudt ned i foråret 1972 og arealet anvendt til vendeplads for skolebussen.

Helt ude på hjørnet lå der som sagt også en ejendom, jorden dertil lå ude ved skellet til Smouen langs med den gamle landevej mod Thorsager. Ejendommen eksisterede allerede i 1700 tallet og var fæstegods under Kalø og ikke beliggende på vejarealet. Omkring 1880 byggede ejeren Niels Peder Sørensen en ny ejendom ude på jorden, den blev kaldt "Folevad" eller senere "Fuglevad". Bygningerne inde i Rostved blev i 1882 solgt til Jens Mesballe Rasmussen, hans enke Lovise Ørn solgte i 1925 til muremester Mads Rønne, han brød ejendommen ned og grunden blev senere tillagt Verner Bangs hus.

På denne side af vejen findes også Rostvedvej 10

Ejendommen er udstykket i 1895 og fik derefter status som statshusmandsbrug, den første ejer var snedker Andreas Mogenssen. Oprindeligt havde ejdommen indkørsel ved gavlen af "Stenhuset", efter at huset ved vejen forsvandt, blev den nuværende indkørsel lavet, den blev altså flyttet til den modsatte side af huset.

Se ovennævnte huses placering indtegnet på kortet der viser Rostvedvej ca. 1900, kortet er ikke helt nøjagtigt. Der findes desværre ikke billeder, der viser placeringen af de ældste huse.

Vi tager nu hurtigt kig på venstre side, her er vejens forløb ikke ændret og flere af husene findes stadig.

Rostvedvej 15 har stadig samme placering som i 1800 tallet, nabogården nr. 17 er nedlagt og der findes stadig et beboelseshus på stedet. Rostvedvej 21 var et ældgammelt hus, oprindeligt et husmandssted under Møllerup Gods, det blev i 1907 udskiftet med det nuværende. Rostvedvej 19 ligger godt gemt, et stykke fra vejen, jorden hørte til nr. 21 og blev udlejet derfra i 1856, først i 1913 sælges det fra. Den omtalte gård "Sølyst" lå tilbagetrukket fra vejen, mellem nr. 21 og 23, den blev ca. 1885 udflyttet til den nuværende beliggenhed ved den udtørrede Korup Sø, Sølystvej 2 og fik da navnet "Sølyst". Rostvedvej 23 har stadig samme placering. Mellem den og vejen lå der indtil ca. 1870 et husmandssted, nr. 25 var også et husmandssted med gamle bygninger, beboelsen samme sted som nu og udhus langs vejen, på et tidspunkt har der været flere bygninger. Rostvedvej 27 var indtil 1928 byens skole, før 1851 bestod den af en skolebygning uden beboelse opført ca. 1800, den lå tilbagetrukket fra vejen, skoleholderen eller degnen som han blev kaldt havde da bolig i nr. 25, i 1851 opførtes en skole med beboelse, beliggende med gavlen ud imod vejen. I "Den Gamle By" i Århus findes et maleri der viser begge skolebygninger, den ældste bygning ses med en storkerede på taget, maleriet er af H. Jacobsen, malet i 1885. Skolebygningen er senere erstattet af det nuværende hus. Rostvedvej 29 er også ældgammelt, det kan følges tilbage til ca. 1800.

Et postkort som viser den omtalte del af Rostvedvej, set mod Nauhøjvej i 1908. Til højre ses "Stenhuset" og der anes lidt af det næste hus i rækken. Til venstre ses hjørnet af nr. 21, gavlen i midten er udhuset til nr. 25, beboelsen dertil ses til venstre. Det lange hus med de tre skorstene er den gamle skole nr. 27. Længst tilbage på den anden side af Nauhøjvej ses en gård, den brændte i 1918 og blev udflyttet til Nauhøjvej 35 som Hestagergård.

Kilder:

Realregister til skøde og panteprotokoller, Rostved – Thorsager sogn – Øster Lisbjerg herred.

Ejerlister over ejendomme i Rostved udarbejdet af Peter Hornbæk Rust Jensen - Stig Tang Petersen – Magnus Kolind – Erik Kahr Nielsen og Elvin Jensen (eksemplar findes på Rønne Egnsarkiv).

Private dagbogsnotater ført af Jens Rust Jensen, Rostved.

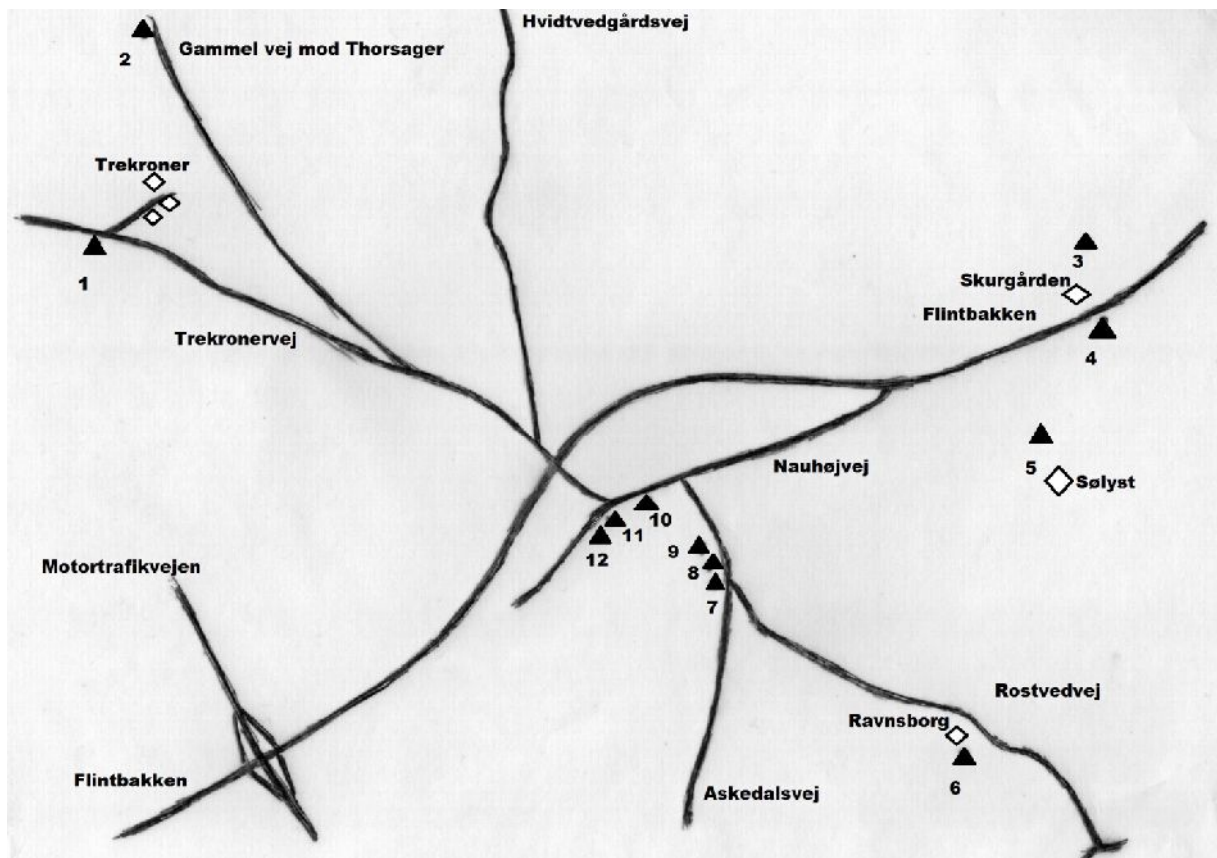
Peter H. R. Jensen

Karlby, November 2016

DET FORSVUNDNE ROSTVED II

Denne gang tager vi på en tur rundt om Rostved og ender inde i byen.

Op gennem 1800-tallet blev der opført en del huse i omegnen af Rostved, enten blev der udstykket et mindre jordstykke eller også blev der lavet en lejekontrakt på jorden løbende i et antal år, beboeren blev så benævnt som ejer af huset og lejer af jorden, senere er der måske lavet en egentlig udstykning, nogle af ejendommene findes endnu. Jeg har fundet frem til 12 forsvundne huse eller ejendomme, de er alle bygget i løbet af 1800-tallet og forsvundet i løbet af 1900-tallet. På kortet herunder ses deres placering.

Kort over Rostved og omegn. Hvert tal svarer til de efterfølgende omtaler.

1.

Et hus på Trekronevej, modsat vejen ind til de 3 huse i Trekrone, på stedet ses stadig antydning af hus og have, bl.a. nogle vildtvoksende træer. Grunden blev i 1846 udlejet fra gård nr. 3, den der senere blev udflyttet som Kobberhøjgård (fattiggården), da Lunden (Trekronevej 11) blev udstykket i 1855 fulgte grunden med. Lejekontrakten fra 1846 var gældende i 200 år og udstedt til en Svenning Sørensen. En senere lejer var Jens Sørensen, kaldet Hummel-Jens og derefter datteren Maren. Ved Jens Sørensens død i 1918 købes hus og grund af svigersønnen smedemester Jacob Thusgård fra Grødde ved Ikast, han forpligter sig til at svigerinden Maren, kaldet Hummel-Maren, har livsvarig bopæl i huset. Ved etableringen af Rønne Alderdomshjem i 1937 flyttede Maren dertil og huset blev i 1939 solgt til genboen N. M. Nykjær (Trekronevej 14). Det fortælles om Hummel-Maren, at før hun flyttede gjorde hun huset i stand indvendigt, hun kalkede bl.a. kakkelovnen.

Hummel-Maren ved huset.

2.

En ejendom kaldet Fuglevad eller Folevad, ejendommen lå ved den gamle vej fra Rostved mod Thorsager, vejen kan stadig spores bag om minkfarmen på Trekronevej og bag om husene i Trekrone. Længere ud af vejen var der i gammel tid et vadested over Dibbelbæk kaldet Folevad, deraf navnet. Jorden derude hørte til et husmandssted inde i Rostved, da der var stor afstand mellem jorden og huset byggede ejeren Niels Peder Sørensen omkring 1875 en ny ejendom ude på jorden, huset i Rostved blev solgt. I mange år ejede Anders Knudsen Jacobsen Fuglevad, et barnebarn af ham, Lis Damgård Jensen, bor i Rostved. A. K. Jacobsen solgte Fuglevad i 1948 og der har siden været forskellige ejere bl.a. købmand Enevoldsen i Rønne, ejendommen blev en tid lejet ud, det fortælles at de sidste beboere var så fattige, at de brækkede gulvbrædder op og brugte dem til brændsel. Efterhånden forfaldt ejendommen og der er ikke andet end murbrokker tilbage. Ejendommen kan ses på luftfoto fra US AirForce fotograferet i foråret 1954 (se COWI www.kortal.dk).

3.

Ude bag Skurgården (Flintbakken 5), lå der mod nordvest et hus, godt gemt i kanten af den høje bakke. Engen bag bakken tilhørte gård nr. 4, den der blev flyttet ud som Sølyst, i 1854 blev der udlejet et jordstykke i 50 år til en Svend Sørensen og han byggede et hus på stedet, der har været flere beboere, en af dem var Jeppe Pedersen, kaldet Jep-Nifinger, han var bl.a. beskæftiget med dræning af engarealerne, det fortælles at han huggede et stykke af en finger for at slippe for militærtjeneste, deraf hans navn. Efterhånden forfaldt huset og er nu helt væk, måske kan der finde nogle murbrokker.

4.

Der blev i 1883 udstykket en ejendom fra Skurgården, den blev opført lige på den anden side af Kolindvejen (Flintbakken). Den første ejer hed Hans Sørensen, en senere ejer var en søn af før omtalte Jep-Nifinger og til sidst var den i mange år ejet af familien Moesmand, først Jørgen Moesmand derefter sønnen Sigvald. Efter Sigvalds død købte genboen Julius Gregersen i Skurgården den. Ved anlæggelsen af den nye amtsvej udenom Rostved og videre mod Kolind lå ejendommen i vejen og den blev da brudt ned. I Moesmands tid blev der bygget et nyt stuehus, men der blev ikke indlagt elektricitet i det, det var ikke nødvendigt med noget så moderne. Sigvald brugte stuehusloftet til kornlager, han slæbte kornet derop i spande og det tyngede så meget at væggene begyndte at revne.

5.

I 1866 blev der fra Skurgården også udlejet et jordstykke beliggende ca. 300 meter syd for gården, jorden hørte senere til den nye ejendom på sydsiden af Kolindvejen, her blev også bygget et hus, det lå tæt på den senere udflyttede gård Sølyst. Lejekontrakten var gældende i 50 år, første ejer var Søren Pedersen Attrup derefter Peder Pedersen Brahm, huset må være forsvundet kort tid efter 1900.

Fra gård nr. 2 (Rostvedvej 17) var der udlejet 3 jordstykker, der blev bygget huse alle 3 steder. (6 – 7 – 9)

6.

Syd for ejendommen Ravensborg (Rostvedvej 1), den er udstykket fra gård nr. 2 i 1878, blev der i 1846 bygget et hus tæt på skellet til Korup, den 1. ejer var en Niels Jensen, senere boede der en brøndgraver i huset og til sidst blev det brugt af Ravensborgs ejere. Der var en klausul om at ejeren af Ravensborg havde ret til at benytte husets brønd. Huset er forsvundet omkring 1960, det ses på luftfoto fra US AirForce fotograferet i foråret 1954 (se COWI www.kortal.dk).

7.

Ved det nordvestre hjørne af forsamlingshuset var der også et hus, her er der en lejekontrakt fra 1846 løbende i 100 år til en Niels Nielsen, der er dog i 1851 udstedt skøde til væver Søren Madsen. Huset blev brudt ned ved opførelsen af forsamlingshuset i 1907.

8.

På sydsiden af gård nr. 1 (Rostvedvej 15) lå der et hus tilhørende Thorsager-Bregnet sogneråd, i 1858 blev det tilskødet ejeren af gården, det blev senere brugt til udhus (hønsehus eller lignende). Der findes et postkort fra ca. 1910, det viser forsamlingshuset og der ses et hus oppe ved gården, postkortet er medtaget i dias-serien Rostved gennem 200 år.

9.

Et sted tæt på gård nr. 2 lå der også et hus på lejet jord, lejekontrakt til Jens Christensen Konge i 1857, huset kan ikke placeres helt præcist. Huset lå et sted bag gården, fortalt af Margit Dalsgård Olsen f. Jørgensen (1905-1990), hendes far Svenning Jørgensen ejede den fra 1907-1914.

10.

En smedje med lejeret til grunden, sådan står der i en lejekontrakt fra 1852 til smed Peder Rasmussen. Smedjen lå i området mellem Nauhøjvej 2 og 4 helt tæt på vejen, jorden tilhørte ejeren af Nauhøjvej 2. Den er bygget ca. 10 år før lejekontrakten blev tinglyst og er forsvundet omkring 1900, den ses på et kort (målebordsblad) fra sidst i 1800-tallet. Der har åbenbart været 2 smedjer i Rostved en tid, der var jo også bysmedjen på hjørnet af Nauhøjvej og Trekronervej, den kan føres tilbage til 1784 og fungerede som smedje langt op i 1900-tallet, først var bysmedjen fæstehus under Kalø Gods og senere var den ejet af byens gårdmænd, om årsagen til de 2 smedjer kan findes i en eventuel uenighed mellem byens gårdmænd og husmænd vides ikke.

På marken over for Nauhøjvej 7 og 9 har der ligget 2 huse.

11.

Tættest på grøften lå et vinkelhus, grunden blev udstykket til skrædder Jens Pedersen Axel i 1839 og solgt til ejeren af Nauhøjvej 2, Peter Josiassen, i 1899, det blev så brugt til aftægtshus og senere lejet ud. De sidste beboere var Mourids Christian Brouer og Karen Sørensen, kaldet Tulle-Karen, de havde hver sin stue i huset. Om Tulle-Karen fortælles det at hun tapetserede med ugeblade eller aviser og grønkålsuppen kogte hun på en grisetå i kaffekanden.

12.

Som nabo til 11. var der et hus langs med vejen, grunden blev i 1846 udlejet til en Rasmus Christensen, huset og grunden blev i 1886 solgt til ejeren af Nauhøjvej 2, Jens Josiassen. Huset forfaldt derefter og var væk omkring 1910.

Udsigt over Rostved ca. 1900, til højre i billedet huset hvor Tulle-Karen boede, omtalt i afsnit 11.

I midten ses taget af bysmedjen, Nauhøjvej 9, øverst til venstre ses den ældste skole, Rostvedvej 27.

Postkort med Rostvedvej ca. 1910, bagerst gård nr. 1 (Rostvedvej 15).

Til venstre forsamlingshuset og huset i midten er det der omtales i afsnit 8.

Rester af ejendommen Fuglevad omtalt i afsnit 2., fotograferet af undertegnede i 1986.

Kilder:

Skøde og panteprotokoller med realregister, Rostved – Thorsager sogn – Øster Lisbjerg herred.

Kalø Gods, fæsteprotokol.

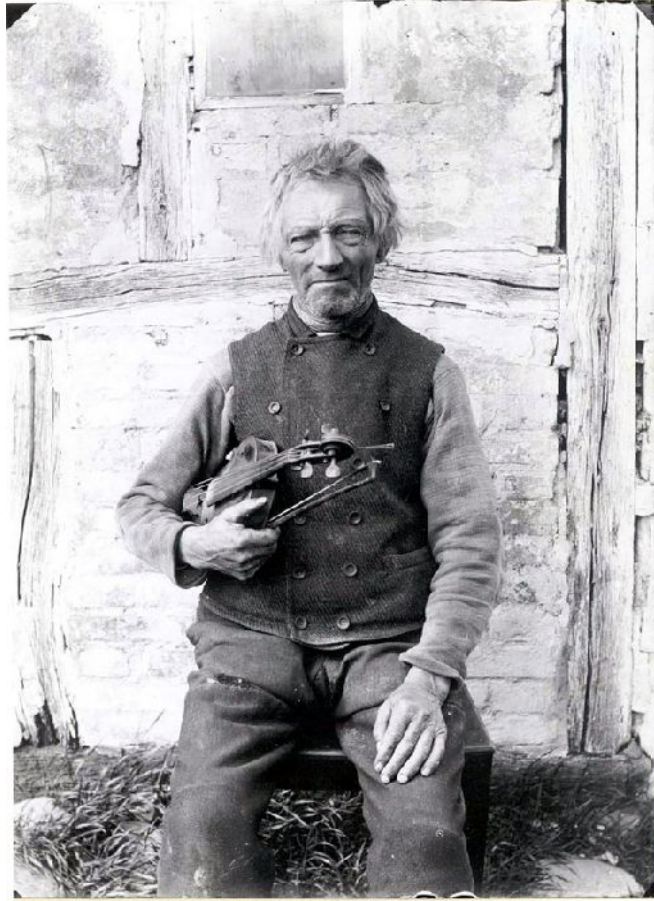
Ejerlister over ejendomme i Rostved udarbejdet af Peter Hornbæk Rust Jensen - Stig Tang Petersen – Magnus Kolind – Erik Kahr Nielsen og Elvin Jensen (eksemplar findes på Rønde Egnsarkiv)

luftfoto fra US AirForce, fotograferet i foråret 1954 (COWI www.kortal.dk).

Peter H. R. Jensen, Karlby, Februar 2017

ANDERS JØRGENSEN SAMS

Spillemand fra Rostved

Fotograferet af Peter Olsen fra Hadsten i 1895

[Det Kongelige Bibliotek: DFS Bnr 00074]

Billedet blev oprindeligt anvendt i Evald Tang Kristensens bog Gamle Kildevæld fra 1927.

I 1800-tallet levede der på Rostved-egnen en mand ved navn Anders Jørgensen Sams, han var spillemand og gik ud med sin violin. Han var ifølge Thorsager kirkebog født i Rostved den 9. Januar 1820 (nogle kilder siger den 8.), forældrene var Jørgen Andersen født i Ørby på Samsø (deraf navnet Sams) og Maren Laursdatter født i Rostved.

Jørgen Andersen og Maren arvede et hus efter Marens forældre Laurs Friderichsen og Maren Ovesdatter, der boede de til deres død, Maren døde i 1847 og Jørgen døde i 1853 og derefter overtog Anders Jørgensen Sams huset. Anders tjente på flere herregårde, han var overbevist om at, der fik man den højeste betaling.

Han lærte sit violinspil hos en lærersøn fra Rønne kaldet "Skole-Jens", Jens må være søn af lærer Jens Jensen Agrie i Rønne. Jens Agrie har ifølge folketællingen fra 1801 også været skoleholder (lærer) i Rostved.

Anders Jørgensen Sams blev i 1846 gift med Maren Pedersdatter Glad, født i Knebel i 1812. Ved vielsen, som foregik i Rolsø Kirke (den for længst nedlagte kirke tæt på Rolsøgård), tjente Anders hos gårdmand Laurs Loumand i Vrinnens.

De bosætter sig så i Rostved og får i 1850 en søn, han bliver døbt Jørgen Peter Andersen Samsø. Anders ernærede sig ifølge folketællingerne som daglejer, dvs. han arbejdede rundt på gårdene og var ansat for en dag af gangen. Huset familien boede i kan ikke stedfæstes, huset havde jo tilhørt Anders' mors forældre og må derfor have eksisteret siden sidst i 1700-tallet, navnene Laurs Friderichsen og Jørgen Andersen Sams figurerer tilsyneladende ikke i fæsteprotokollerne, så det har nok været et af de huse der var bygget på gadejorden langs Rostvedvej mellem Nauhøjvej og Sølystvej.

Efter forældrenes død bor Anders med familie nogle år i huset, i hvert fald til efter 1864, det år bliver sønnen Jørgen konfirmeret og noteret som bosat i Rostved. Huset i Rostved var jordløst og ikke meget værd, det blev efter sigende solgt for 70 Kroner. Der går så nogle år hvor jer ikke har kunnet finde familien, men ved folketællingen i 1880 er de så bosat i et hus i Rønde, Anders er da opført som arbejdsmand. Den 20. December 1884 dør hustruen Maren og Anders bliver boende i Rønde til efter 1890, ved folketællingen dette år er han opført som "husmand og musikker". Derefter flytter han tilbage til Rostved og bor i en stue i et af gadehusene over for den gamle skole (Rostvedvej 27). Det er i den tid han går rundt i landsbyerne og spiller ved folks døre og tjener en lille skilling ved det, men synge gjorde han vist ikke. Han var desuden god til at fortælle historier eller eventyr, hvis han havde hørt en historie et par gange kunne han huske den. Efter 1895 flytter han til Gjesing, der bor sønnen Jørgen. Den 9. Maj 1897 dør Anders Jørgensen Sams, han begravnes på Gjesing kirkegård den 16. Maj.

Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen (1843-1929) havde hørt om Anders og ville selvfølgelig gerne møde ham. På en af sine rejser var Tang Kristensen kommet til Rønde, men han traf ikke Anders, han var vist travet til Mols for at spille. Senere mødte Anders op hos Tang Kristensen i hjemmet i Hadsten, men denne var ikke hjemme. I 1894 var Tang Kristensen atter på egnen, han besøgte da lærer Yde i Ebdrup, da lykkedes det omsider for ham at træffe Anders Jørgensen Sams, Yde var så flink at køre Tang til Rostved. Året efter var Tang Kristensen atter på rejse, denne gang sammen med Hadsten fotografen Peter Olsen, de var på besøg hos Provsten i Thorsager (Carl Christian Hansen) og de tog til Rostved for at fotografere Anders. Tang Kristensen nåede at besøge Anders endnu engang, denne gang hos sønnen i Gjesing.

Lige et par ord fra Anders Jørgensen Sams om de begravede skatte i Dyrhøj og Dibbelkær:

(ifølge et sagn fra gammel tid findes der store værdier begravet der).

Det er her en gammel tale, at Debbel og Dyrhøj er dyrere end hele Danmark. Dyrhøj er en mægtig stor bakke til højre for vejen mellem Ebdrup og Rostved, og Debbel Kjær er ude imellem Torsager Mark og Rostved Mark. Kirkevejen mellem de to byer går over Debbel bro. Nu er kjæret imidlertid grøftet ud og opdyrket. De har dog ikke endnu fundet andet end nogle oldsager med det kjær.

Her er et par citater fra Evald Tang Kristensens Minder og Oplevelser bind 4 (mit liv ved Hadsten station) 1927.

Fra rejsen til Rostved i 1894 (Tang Kristensens besøg hos lærer Yde i Ebdrup):

Han førte Navnet Anders Jørgensen Sams og var meget omflakkende, men havde dog sit Tilhold her. Han gik omkring og spillede for Folks Døre paa sin Fiolin for at faa et Par Skilling, og han havde ogsaa været hos os i Hadsten, men da var jeg ikke hjemme. Han var gaaet en lang Vej for at træffe mig, da han havde hørt, at jeg gik og samlede paa gamle Historier, og nu vilde han gjøre mig den Glæde at meddele mig, hvad han kunde. Saa havde han fremsagt mine Børn en lille Remse, som de skrev op, og nu vilde jeg altsaa have ham hørt ud, hvis jeg kunde være saa heldig at træffe ham hjemme- Yde hjalp mig altsaa paa en nem Maade derover og lossede mig af ved Skolen. Her traf jeg en gammel Kone, som fortalte mig lidt og sang et Par Vers af Visen om „Møllerdatteren”. Hendes Navn har jeg ikke faaet

optegnet. De 3 Vers, jeg fik af hende, er nu trykt i »100 gl. Skjæmteviser“. Men det var jo Anders Sams, min Hu stod til, og han var heldigvis ogsaa hjemme. Han boede i et fattigt Værelse ovre paa den anden Side af Bygaden, og hos ham slog jeg mig saa ned i halvanden Dag og fik da en hel Del Historier skrevet op hos ham. Han levede yderst tarveligt og levede paa egen Kost, som man siger. Sine Fødevarer havde han gjemt i en gammel Standkiste, der stod i hans Stue, og det var ikke appetitligt at se ned i den. Jeg tror nok, han af og til fik lidt Søbemad fra et Hus i Byen, men det kan jeg dog ikke gjøre Rede for. Jeg spiste jo ikke hos ham, men hos Læreren. At fortælle Æventyr var Mandens stærke Side, og han fortalte mig denne Gang i alt 12. Mærkeligt nok kunde han ingen Viser og havde dog nogen Sans for Musik, eftersom han var ret flink til at traktere en Fiolin. Men fattig var han og havde Lyst til at strejfe om. Jeg kom saa udmærket godt ud af det med ham, og han havde svær Lyst til at fortælle for mig. Det gjorde han ogsaa udmærket.

Fra rejsen til Rostved i 1895 (Tang Kristensen i følge med fotografen Peter Olsen):

Saa gik vi til Hornslet Mark og tog Rasmus Pedersens Søster, Kirsten Marie Pedersdatter, og endelig kom vi til Torsager, hvor vi overnattede hos Provsten, som var meget elskværdig imod os. Jeg husker, at Olsen om Aftenen sad og fremsagde Digtet Terje Vigen, som han kunde uden ad, og det kom han ualmindelig godt fra. Saa gik vi ned til Rostved og fik Anders Jørgensen Sams taget. Det var et særlig godt Billede, vi fik af ham, og saa tog vi hjem.

Kilder til ovenstående:

Kirkebøger for Thorsager, Knebel, Rolsø og Gjering sogn.

Folketællinger Rostved, Thorsager sogn og Rønne, Bregnet sogn.

Det Kongelig Bibliotek / Dansk Folkemindesamling

Evald Tang Kristensen, Minder og Oplevelser bind 4 (mit liv ved Hadsten station) 1927.

Peter H. R. Jensen, Karlby, Marts 2017

